

Miért fogynak románjaink?

(G. James Patterson: Hungary's Disappearing Romanian Minority. = East European Quarterly. XXIV. 1. 117–123.)

A cikk a kelet-magyarországi mintegy húszezres lélekszámú román kisebbség beolvadásának okait vizsgálja, elsősorban saját kutatási tapasztalatok alapján. A szerző nem ért egyet azzal a – legtöbb kutató által elfogadott – feltevessel, hogy az etnicitás kérdése már tisztázott lenne régióinkban. Ez a téves képzet és a magyarországi románság speciális körülményei inspirálták tanulmánya megírására.

A románság 18. századi betelepítése óta él Kelet-Magyarországon, a mai Romániától alig néhány kilométer távolságra. Nyelvük és hagyományaik archaikusak. Ez a román kisebbség soha nem élt szervezett román állam keretei között.

Az etnicitás elvesztésének és az asszimilációnak két mérhető kritériuma van: a vegyesházasságok száma és a nyelv elvesztése. Az interjúk és kérdőívek eredményeiből kitérnek hogy az elmúlt évtizedben mindkét tényező meghaladta az 50%-ot, és napjainkban tovább növekszik. A román nyelv a mindennapi életben visszaszorult, csak az egyházban és hivatalos alkalmakkor használatos.

A román nyelv és kultúra elvesztésének több oka van. Az első a Romániától való elszakítottság érzése – és ez nem kilométerben értendő. A 19. század folyamán Romániában úgy tekintettek erre a néhány falura, mint fejlődésükben megrekedt paraszti közösségekre, amelyek valahogyan elváltak a román kultúra „nagy tradíciójától”; gyakorlatilag semmibe vették létüket. Figyelemre méltó a szerzőnek az a meglátása, hogy a román–magyar ellentétek nyomán keletkező románellenesség tovább fokozta a beolvadást a környező magyar etnikumba. Ez a hatás főképpen a Trianon utáni időszakra jellemző, majd tovább növekedett a Ceaușescu-rendszerben az 1970-es évektől egészen 1989-ig. A határok megnyílása után Románia ingatag helyzete továbbra is korlátozóan hatott a kapcsolatokra.

A román kultúra gyengülésének másik oka az a zavarodottság, amit az anyaország magyar kisebbséget üldöző politikája okoz. A harmadik magyarázata helyi ortodox egyháztól való elidegenedés, amely elvesztette életképességét az anyaországbeli támogatás hiánya és a növekvő magyarországi szekularizáció miatt. Végül negyedik okként az urbanizációs hatás említhető, amely a sokszínű városi környezetben az etnicitás gyengüléséhez vezetett.

A sztálini érában a magyarországi etnikai csoportokat általában nem vették figyelembe, és nem támogatták próbálkozásait saját kultúrájuk megőrzésére. Azóta Magyarország multikulturális politikát folytat: az anyanyelvi iskolákat, valamint az egyházat és a papságot támogatja, szorgalmazza a népi kultúra megőrzésére irányuló erőfeszítéseket. Sajnos mindez a román kisebbség számára már kevésnek bizonyul: a román etnicitás Magyarországon az ötvenes-hatvanas években elveszett. Némileg a társadalmi diszkrimináció is segített ebben: a szerző adatközlői felidéztek a „mátság” érzését és a magyarok ellenérzéseit a romániai politika iránt. Mindezek következtében a helyi román kultúra fokozatosan gyengült.

A tanulmány további részében a szerző érdekes összehasonlítást tesz az Észak-Amerikán kívül élő etnikai csoportok és a vizsgált román kisebbség etnicitása között. A szakirodalom alapján kimutatható, hogy a világ legnagyobb részén nehezen feltételezhető több mint egy etnikai identitás, vagy az egyik etnikai kategóriából a másikba való átlépés. (Az USA-ban és Kanadában más a helyzet.) Bár ez a tétel általánosságban igaz Kelet-Közép-Európára, a magyarországi románságra mégsem alkalmazható. Romániában a románok nem engedik, hogy a magyarok románokká váljanak (igaz, azt sem, hogy teljes mértékben vállalják magyarságukat), de a legtöbb magyar nem is akar azzá lenni. Ezzel szemben Magyarországon a románokat hagyják románként élni, viszont a legtöbb románt nem érdekli saját etnicitásának megtartása, könnyebbnek és hasznosabbnak tartja, ha magyarrá válik. Úgy tűnik, a

magyarországi románoknál *eseti etnicitásról* beszélhetünk, ahol az etnicitás egyszerűen választás kérdése.

A román etnicitás megtartására zavaróan hat a ceașescu-i Romániából érkező menekültek tömege. Az elmúlt két évben körülbelül húszezer ember szökött Magyarországra, ennek mintegy 5%-a volt román nemzetiségű. A kapcsolat a minimumra korlátozódik a menekültek és a helyi románság között. A helyi román lakosság bizalmatlanul fogadja a menekülteket, talán elsősorban anyagi okok miatt (a menekültek sokszor előnyt élveztek a helyi lakossággal szemben, például a lakáshoz jutás terén). A jövevények között sok a bűnöző, a többségük alacsony iskolázottságú, és sok közöttük a szegény. A román nemzetiségű menekültek jóval közelebb állnak magyar sorstársaikhoz, mint saját etnikumukhoz

Hogyan és mivel magyarázhatjuk egy olyan etnikai csoport asszimilációját Magyarországon, amelynek anyaországát szinte politikai és kulturális ellenségnek tekintik a befogadó államban? Összefoglalva: a beolvadás három tényező eredménye. Az *elszigeteltségé, a felszívódásé és a célszerűségé* A magyarországi románsággal kapcsolatos kutatás azt sugallja, hogy az etnicitás nem egyértelmű és egyszerű jelenség, és nincsenek olyan sémák, amelyek minden csoportra alkalmazhatók. Ha akadnak is Kelet-Közép-Európában példák a nacionalizmus és az etnicitás érzésének erősödésére, a magyarországi románok ebben a vonatkozásban kivételnek tekinthetők

Dippold Péter